

PERCEPCIJA STRUČNJAKA O OČEVIMA KOJIMA JE IZREČEN NADZOR NAD IZVRŠAVANJEM RODITELJSKE SKRBI

SAŽETAK

Pravilan razvoj djece podrazumijeva aktivnu ulogu te uključenost majke i oca u skrb za dobrobit djeteta. Literatura koja govori o odgoju i brizi za djecu sve više ističe značaj privrženosti djeteta s oba roditelja, veća se pozornost posvećuje očevima i njihovoj ulozi u obiteljskom životu, te se govori o »uključenom« ocu koji s majkom dijeli aktivnosti i odgovornost za dobrobit djeteta. No, socijalna skrb za djecu čiji je razvoj u obitelji ugrožen još je uvijek u velikoj mjeri usmjerena na majku i njene zadatke u brizi za dijete. Stoga je analizirana dokumentacija koja se odnosila na 16 obitelji kojima je izrečena mjera Nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi s ciljem stjecanja uvida u način na koji stručnjaci u Hrvatskoj percipiraju očeve i što očekuju od njih prilikom provedbe mjere. Utvrđeno je da stručnjaci opisuju prednosti i rizike očeva kroz kategorije Osobine i ponašanje oca, Odnos prema djeci i Suradnja u provedbi nadzora. Planovi i programi rada uglavnom donose opise zadataka za roditelje, nespecificirani u pogledu uloge očeva i majki. Ukoliko se navode posebni zadaci za očeve, oni se odnose na apstinenciju od alkohola, aktivaciju u roditeljskoj ulozi i poticanje osobne organiziranosti. Dobiveni rezultati ukazuju na potrebu za raspravom i unapređenjem prakse socijalne skrbi za djecu

¹ Prof. dr.sc. Branka Sladović Franz, socijalna radnica, e-mail: branka.sladovic@pravo.hr

² Dr.sc. Vanja Branica, socijalna radnica, e-mail: vbranica@pravo.hr

Stručni članak
Primljeno: svibanj, 2009.
Prihvaćeno: studeni, 2009.
UDK 364.044.24 – 055.52 – 055.1

Branka Sladović
Franz¹
Vanja Branica²
Pravni fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada

Ključne riječi:

percepcija stručnjaka, očevi,
nadzor nad izvršavanjem
socijalne skrbi.

u pogledu širokog raspona uloga i mogućnosti očeva, procjenjivanja njihovih rizika i prednosti te uključivanja u intervencije.

UVOD

O značaju i specifičnostima očinstva počelo se govoriti zadnjih desetljeća iz dva ključna razloga: sve je više ženskih domaćinstava (gdje su majke same s djecom) i zbog mijenjajućih rodnih i spolnih³ normi (Marsiglio, 1995., prema Curran, 2003.). Tako su s jedne strane neki očevi preuzeli tradicionalno ženske uloge i u cjelovitim obiteljima sve su više uključeni u skrb o djeci, dok je s druge strane sve više muškaraca udaljeno iz svakodnevnog obiteljskog života (Curran, 2003.).

Ponekad se čuje da je netko **dobar tata ili on je super s djecom**, kao da se radi o iznenađenju i neočekivanom bonusu. Čini se da su društvena očekivanja od očinstva još uvijek tako niska da se očevi koji iskažu i najmanji interes u skrbi o djeci ili preuzmu neku ulogu smatra pomalo herojskim (Daniel i Taylor, 1999.). U patrijarhalnim je društvima, pa tako i u dijelu hrvatskog društva, čest i drugi ekstrem prema kojem ih se tada smatra »ženskastima« odnosno nedovoljno muževnima. Zanimljivo navode Silva i Smart (1999., prema Brown i sur., 2009.) kako moramo promisliti o svojim predrasudama prema očevima, ali i prema majkama – naime, dok majke smatramo odgovornima za djecu, očeve smatramo onima koji imaju prava u svezi svoje djece. Naravno, i majke i očevi imaju kako prava tako i odgovornosti prema svojoj djeci. Upravo o važnosti ravnopravnog i partnerskog roditeljstva u nas govori Brajša u svojoj knjizi »Očevi, gdje ste?« u kojoj se analizira uloga majki i očeva, zastupa se aktivna uloga oca u odgoju i brizi za djecu od začeca te naglašava važnost roditeljstva u kojem su »majčinstvo i očinstvo dva ravnopravna i jednakovrijedna dijela cjelovitog roditeljstva« (Brajša, 1995.:143).

Iako je danas moderan tzv. uključeni otac (npr. reklame pokazuju oca koji kupa dijete, kuha za obitelj), čini se da socijalna skrb za djecu promovira neuključenog oca. Brown i sur. (2009.) govore čak o očevima – duhovima u praksi socijalne skrbi za djecu, a nazivaju ih tako jer su prisutni, ali ne i »vidljivi«. Navedeno ima značajan utjecaj na majke, od kojih se često očekuje da ispune uloge oba roditelja, posreduju u odnosu između oca i djeteta, kao i između oca i stručnjaka. Kao što je zanimljivo rečeno, »socijalni radnici bave se majkama, a majke se zauzvrat bave očevima« (Brown i sur., 2009.: 30).

I povijesna i suvremena istraživanja pokazuju da je pozornost socijalne službe usmjerena na majčinstvo i odgovornosti majke (Swift, 1995.; Krane, 2003.; Callahan i sur., 2005.,

³ **Spol** je termin kojim označavamo biološka obilježja, dok je **rod** društvena kategorija. Pojam roda usko je vezana za rodni identitet koji podrazumijeva uvjerenje osobe i njeno osjećanje da je pripadnik određenog spola (muško/žensko). Također, rod se kao termin koristi i za opis kvaliteta i ponašanja koje su određenom društvu očekuju od muškaraca i žena (Cesar i sur., 2004.).

prema Brown i sur., 2009.). Često se u dosadašnjim istraživanjima, kroz korištenje spolno neutralnog termina »roditelji«, maskira problem prezastupljenosti majki i podzastupljenosti očeva (npr. Akin i Gregoire, 1997.; Cowen, 1999., Roditti, 2005.; Jones, Gross i Becker, 2002., prema Strega i sur., 2008.). Na sličan problem nailazimo i u literaturi o socijalnoj skrbi za djecu gdje su očevi najčešće bili ignorirani dok su majke u fokusu (Risley-Curtiss i Heffernana, 2003., prema Strega i sur., 2008.).

Svrha je ovog rada potaknuti razmišljanje, ali i akciju, u svezi položaja očeva u socijalnoj skrbi za djecu u Hrvatskoj. Naime, do teme ovog rada došlo je gotovo slučajno što utoliko više pokazuje »sljepilo« koje postoji o ovoj temi u Hrvatskoj, a donedavno i u svijetu. Naime, u projektu UNICEF-ova Ureda za Hrvatsku »Prevenција separacije i rane intervencije s obiteljima pod rizikom« (Ajduković i Radočaj, 2008.) analiza dokumentacije o slučajevima zaštite djece na kojima su tada radili stručnjaci uključeni u program, a koja je poslužila kao priprema za drugi u nizu seminara, iznjedrila je kao glavno iznenađujuće pitanje – Gdje su očevi? Kasniju analizu proširene dokumentacije donose ovdje prikazani rezultati, kao i pregled literature koja se tek u posljednjem desetljeću počela odnositi na očeve čija su djeca u sustavu socijalne skrbi.

Valja napomenuti kako polazište ovog rada nije (ne)ravnopravnost spolova, već dolazi iz perspektive djetetovih potreba. Naime, danas kada se ne živi u velikim obiteljima, ni generacijski, ni po broju djece, dijete treba oba roditelja možda više nego prije. Pri tome egalitaristički pristup majčinog i očevog odnosa prema djetetu ne treba shvaćati u smislu potpunog izjednačavanja roditeljskog postupanja i brisanja granica između majčinstva i očinstva, već u smislu zajedničke, ne samo zakonske, praktične odgovornosti prema zadovoljavanju svih djetetovih potreba, utemeljene na roditeljskom dogovoru koji uvažava individualna roditeljska i obiteljsko-situacijska obilježja.

NEKA RAZMATRANJA OČINSTVA

Prilično široka definicija očeva određuje kako netko postaje ocem bilo kroz povezanost s majkom, ponašanjem na roditeljski način ili nekim pravnim odnosno administrativnim činom (Eichler i McCall, 1993., prema Brown i sur., 2009.). Većina tipologija govori o biološkom ocu, očuhu i socijalnom ocu (onome koji se ponaša roditeljski, preuzima odgojnu ulogu i odgovornosti, iako nije vezan uz dijete biološki ili pravno) (Cabrera i sur., 2000.; Dubeau, 2003.; Marks i Palkovitz, 2004., prema Brown i sur., 2009.). Definicije očinstva u proteklom stoljeću kretale su se pak između dva pola: otac kao financijski skrbnik i otac kao pružatelj njege djetetu.

Tradicionalna slika o majkama i očevima kroz povijest do danas počiva na ideji da je majka odgovorna za brigu o djetetu i cijelom domaćinstvu, a otac financijski skrbi o obitelji te nema vremena ni sposobnosti, a neki ni želju, pružati djeci svakodnevnu brigu. Također, otac je taj koji disciplinira djecu što je komplementarno majčinoj skrbničkoj ulozi. Ulaskom žene na tržište rada, financijskim doprinosom obiteljskom životu te činjenicom da provodi

sve manje vremena u domaćinstvu i uloga očeva se mijenjala. Prije dvadeset godina počelo se govoriti o »novom očinstvu« i »novom roditeljstvu« odnosno »suvremenom roditeljstvu« prema kojem majke i očevi dijele brigu i odgovornost za odgoj i podizanje djece (Brajša, 1995.; Bronstein, 1988.; LaRossa, 1988.; Pleck, 1987., prema Thompson i Walker, 1989.). Smatra se da jednom kada postanu roditelji, muškarci i žene rade različite stvari sa i za dijete i odnose se prema djetetu na različit način. Što su više majke uključene u tržište rada, to su očevi više uključeni u skrb o djeci i kućanske poslove, no ipak glavna odgovornost za skrb o djeci ostaje na majkama (Ferri i Smith, 1995., prema Daniel i Taylor, 1999.). Otac budućnosti, kako ga naziva Brajša (1995.), svjestan je svoje odgovornosti ne samo za materijalnu sigurnost već i za cjelokupan djetetov razvoj. To je otac koji »želi biti otac, koji preuzima očinstvo kao svoj životni zadatak, kao svoju obvezu, kao svoj vlastiti kreativni čin, u kojemu sudjeluje od početka do kraja« (Brajša, 1995.:140).

No, iako se od očeva očekuje da budu uključeni roditelji (osiguravanje svakodnevne skrbi te fizička i emotivna podrška razvoju djeteta), njihovo ponašanje je daleko od zamišljenog. Očevi uglavnom pridonose roditeljstvu, tj. majčinstvu tako da pomažu majci kada je potrebno i ako mogu. Istraživanja, ali i uvid u svakodnevni život, pokazuju da očevi i dalje vrlo malo stvarno skrbe o djetetu u usporedbi s majkama, a s djecom provode vrijeme onda kada su majke odsutne (Atkinson i Blackwelder, 1993.). Većina očeva misli da biti dobar otac znači prvo i najviše biti dobar osiguravatelj materijalnih dobara svojoj obitelji. Nadalje, mnogi se osjećaju ponosno kada usporede svoje očinstvo s onim svoga oca, ali i nedovoljno dobrima kada usporede svoje očinstvo sa slikom »novog očinstva« (LaRossa, 1988., prema Thompson i Walker, 1989.).

Razlike u uključenosti očeva u brigu o djeci proizlaze iz različitog vremena koje očevi provode na poslu odnosno izvan kuće, (ne)tradicionalnih stavova o roditeljstvu i različitim životnih kombinacija koje ne uključuju dijete u svakodnevnom životu (Shears i Robinson, 2005.). Istraživanja pokazuju da značajnu ulogu u očinstvu imaju i očekivanja i poticaj majke.

Teorija i istraživanja privrženosti upućuju da kvaliteta roditeljstva ima glavni utjecaj na razvoj odnosa privrženosti. Posebno, osjetljivost roditelja na potrebe djeteta glavni je izvor sigurne privrženosti. Iako je Bowlby (1988., prema Brown i sur., 2007.) predložio hijerarhiju figura privrženosti u dječjem životu (s primarnim skrbnikom na vrhu, najčešće majkom), jasno je vjerovao da su djeca sposobna stvarati veze privrženosti i s nemajčinskim figurama. Većina je istraživača utvrdila da se odnosi privrženosti između majke i djeteta te oca i djeteta odvijaju nezavisno jedan od drugoga. Također, smatra se da djeca oblikuju privrženost prema očevima u istoj mjeri kao i privrženost majkama. Sigurna privrženost između oca i djeteta povezana je s manje problema u ponašanju (Verschueren i Marcoen, 1999., prema Brown i sur., 2007.), većom sociabilnošću (Lamb, i sur., 1982.; Sagi, Lamb i Gardner, 1986., prema Brown i sur., 2007.) i višom kvalitetom vršnjačkih interakcija (Parke, 2002., prema Brown i sur., 2007.). Nadalje, niz je istraživanja koja povezuju osjetljivo očinsko ponašanje kojim reagira na potrebe djeteta s višom razinom djetetovog kognitivnog razvoja i socio-emocionalnih

kompetencija u kasnijem djetinjstvu i adolescenciji (Brown i sur., 2007.). Dakle, kvalitetan odnos očeva i djece značajan je prediktor djetetove dobrobiti (npr. King, 1994., prema Curran, 2003.), dok određena roditeljska ponašanja – agresivnost, upotreba sredstava ovisnosti, nekonzistentno discipliniranje, imaju negativne posljedice za razvoj djece (npr. Boyum i Parke, 1995., prema Curran, 2003.).

Kvalitativno istraživanje očinstva (Clarke i Popay, 1998., prema Daniel i Taylor, 1999.) ukazalo je na tri tipa očeva: novi tradicionalist – koji govori s entuzijazmom o roditeljstvu, ali ga ne provodi u praksi, pragmatist - koji vidi sebe kao osiguravatelja materijalnih dobara i egalitarist – koji roditeljstvo aktivno dijeli s majkom. Očevi s kojima se susreću stručnjaci socijalne skrbi u području zaštite djece u većini nemaju obilježja niti jednog tipa očinstva.

OČEVI U PODRUČJU SOCIJALNE SKRBI ZA DJECU

U literaturi o socijalnom radu vrlo malo pozornosti, i to tek u posljednje vrijeme, posvećuje se očevima, za razliku od majki. Ipak, nekoliko je tema koje vrlo uvjerljivo ukazuju na diskriminirajući položaj kako očeva, tako i majki:

- U istraživanjima i literaturi najčešće se koristi pojam **roditelji** koji je rodno i spolno neutralan, iako se sadržaj odnosi na majke.
- Dokumentacija u uredima socijalne skrbi gotovo je uvijek naslovljena na majke, a čak i gdje je naslovljena na dijete, sadržaj je fokusiran na majke (npr. u Velikoj Britaniji).
- Majke se smatra odgovornima za brigu i zaštitu djece kao i za održavanje odnosa između djece i očeva neovisno o tome gdje otac živi. Od očeva se ne očekuje da su odgovorni za podržavanje odnosa između majki i djece (DeLuccie, 1995.; Ram, Finzi i Cohen, 2002., prema Strega i sur., 2008.).
- U socijalnoj se skrbi očeve rijetko promatra kroz prizmu mogućeg pružatelja skrbi i smještaja djetetu, čak i kada je alternativa trajno izdvajanje iz obitelji. S druge strane, očeve koji iskazuju interes za skrbništvom nad djecom upućuje se na odvjetnike i oni često kreću u samostalnu borbu, bez podrške socijalne službe.
- Istraživanja o zanemarivanju djece fokusiraju se na majčinska ponašanja odnosno propuste i odgovornosti, iako su očevi prisutni u tim situacijama (Coohey i Zang, 2006.; Mayer i sur., 2003., prema Strega i sur., 2008.). Prema Swiftu (1995., prema Strega i sur., 2008.) zanemarivanje djece je okarakterizirano kao majčin propust da bude prikladna majka; majke su te koje su počinitelji zanemarivanja.
- Pregled literature o intervencijama u slučajevima zlostavljanja djece pokazao je da je osnovna metodološka greška u korištenju riječi roditeljstvo, a zapravo su majke te koje su bile subjekti i objekti istraživanja (Gough i sur., 1988.; Gough, 1993., prema Daniel i Taylor, 1999.). Kako Mayer i sur. spominju (2003., prema Browni sur., 2009.), očevi se često ne spominju u planovima intervencija. Nadalje, tamo gdje se procjenjuju roditeljski kapaciteti, zapravo se procjenjuje majka.

- U slučajevima spolnog zlostavljanja djece, ono što majka nije vidjela i spriječila često se smatra ozbiljnijim i više je se okrivljuje nego što je otac propustio učiniti ili je napravio djetetu ako je on počinitelj spolnog zlostavljanja. Činjenica da je majka propustila zaštititi dijete dolazi u središte pozornosti socijalnih radnika, a ponekad se promatra i kroz prizmu moguće suučesnice u zlostavljanju (Krane, 2003.; Carter, 1999., prema Strega i sur., 2008.). Rad se nadalje obično usmjerava na majku i njezinu sposobnost da zaštiti dijete od daljnjeg zlostavljanja (Dempster, 1993., prema Daniel i Taylor, 1999.).
- Ako otac zlostavlja majku, majčina je odgovornost zaštititi dijete od promatranja nasilja (Radhakrishna i sur., 2001.; Scourfield, 2003.; Dominelli i sur., 2005., prema Brown i sur., 2009.). Kao što govore Landsman i Hartley (2007., prema Brown i sur., 2009.), majke su odgovorne za skrb i zaštitu djeteta čak i kada su žrtve.
- Dakle, praksa i istraživanja govore o majci koja je propustila »zaštititi svoje dijete«. Čak se i očekuje da sve dok postoji jedan zaštićujući roditelj, najčešće majka, nije potrebna intervencija s drugim roditeljem, najčešće ocem. Tamo gdje je otac prijetnja djetetovoj sigurnosti ili zlostavlja majku, majčin je zadatak da ga se riješi i tako zaštiti dijete i sebe ili će izgubiti djecu (Dominelli i sur., 2005., prema Strega i sur., 2008.). Iako teoretski i očevi kao i majke mogu biti optuženi za propust u zaštiti djeteta, u praksi se muškarce nikada za to ne krivi. Npr. u SAD-u i Kanadi nisu pronašli niti jedan slučaj kada je otac optužen za propust da zaštiti dijete od nasilne majke, a vjerojatno je tako i u Hrvatskoj.

Iz navedenog proizlazi da struktura prakse socijalnog rada nastavlja potvrđivati tradicionalni model podjele uloga (Daniel i Taylor, 1999.). Risley-Curtiss i Heffernan (2003.: 395, prema Brown i sur., 2009.) smatraju kako se »i nadalje žene krivi za većinu problema u obitelji, dok muškarci ostaju uglavnom nevidljivi, posebno u području zaštite djece«. Čini se da u socijalnoj skrbi za djecu spolne i rodne predrasude ostaju nepromijenjene. Naime, zaštita djece temelji se na postavci kako je osnovni zadatak socijalnih radnika prekinuti krug zlostavljanja i zanemarivanja djece uspješno učeći majku kako biti prikladna majka ili izmještanjem djece iz obitelji gdje je to nemoguće. Prekidanje kruga znači i učenje majke kako ostaviti neprikladnog oca ili partnera, držati se »podalje« od muškaraca ili »odabrati boljeg« u budućnosti (Rutman i sur., 2002., prema Brown i sur., 2009.). Suvremena literatura ide i korak dalje navodeći da će djeca koja promatraju ili doživljavaju nasilje vjerojatno ponoviti nasilje u budućnosti i majke su odgovorne za sprečavanje takve sudbine ostavljajući nasilne očeve (Strega, 2006., prema Brown i sur., 2009.).

Socijalni radnici zapravo malo očekuju od samih očeva i ako nisu opasni ili nasilni (a ponekad i ako jesu) smatra ih se nevažnima. Onda kada nisu nevidljivi, većina se interesa socijalne skrbi za djecu usmjerava na njihovu očinsku ulogu kao nekoga tko treba osigurati financijska sredstva za obitelj. S druge strane, idealiziraju se oni koji preuzimaju i najmanju odgovornost za roditeljstvo u rizičnim obiteljima ili svakodnevnu skrb o djeci, kao npr. samohrani očevi (Daniel i Taylor, 1999.; Swift, 1995., prema Strega i sur., 2008.).

Prema Edwardsu (1998., Daniel i Taylor, 1999.) socijalni radnici doživljavaju muškarce kao problem bilo da su prisutni ili odsutni. Ako su odsutni, tada su neodgovorni, ako su prisutni, tada su zahtjevni prema majci i potencijalno nasilni. Upravo je njegovo istraživanje pokazalo nesklad realnosti i retorike, iako su stručnjaci govorili o značaju uključivanja oca, u praksi su se ponašali na način da je skrb za djecu majčin posao.

Suvremena praksa skrbi za djecu pati od nedostatka teoretskog okvira koji osigurava most od teorija o očinstvu do prakse s očevima i njihovom djecom (Daniel i Taylor, 1999.). Oni smatraju da je za početak ključna promjena kod stručnjaka socijalnog rada u svezi korištenja pojmova i poimanja roditeljskih uloga i zadataka te u svezi cilja intervencija s ocem. Muškarci općenito, a posebno očevi, nisu uključeni svrhovito, bilo kao potencijalna opasnost za majku i djecu ili kao potencijalna snaga, pa su tako i intervencije fokusirane gotovo isključivo na majke (Daniel i Taylor, 1999.). Ukoliko se ne iskoriste potencijali očeva koji vjerojatno imaju nešto za ponuditi, bitno se smanjuje i mogućnost da se djetetu pruži najprirodnija i potrebna skrb.

Kako bi pokrenuli raspravu o ulozi očeva pri provođenju mjera za zaštitu djece, u hrvatskom kontekstu provedena je analiza dokumentacije o provođenju mjere Nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi (skraćeno NIRS).

METODA ISTRAŽIVANJA

POSTUPAK

Analizirana je dokumentacija o 23 obitelji kojima je izrečena mjera Nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi. Dokumentacija se sastojala od: Rješenja o određivanju mjere Nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi, Socijalne anamneze, Sveobuhvatne obiteljske procjene (skraćeno SOP) i Plana i programa rada s obitelji. Prikupljena dokumentacija korištena je za potrebe UNICEF-ova projekta »Pravo djeteta na život u obitelji« u sklopu kojeg su se održavali edukativni seminari, konzultacije i grupne supervizije s 24 stručnjaka (socijalnih radnika, psihologa i socijalnih pedagoga) zaposlenih u četiri centra za socijalnu skrb na području Slavonije. Dokumentacija koja je korištena za ovu analizu primarno je prikupljena i izrađivana s ciljem unapređivanja znanja i vještina stručnjaka za provedbu sveobuhvatne obiteljske procjene u obiteljima gdje odrastaju djeca pod rizičnim okolnostima, upotrebu instrumentarija socijalnog rada i planiranja te programiranja Nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi. Kako bismo stekli uvid u percepciju stručnjaka o ulozi očeva u provođenju mjere Nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi, jedinice analize bile su Sveobuhvatne obiteljske procjene za svaku obitelj te Planovi i programi rada s obitelji. Za dobivanje uvida u socio-demografske podatke korišteni su i ostali dokumenti. Dokumentaciju su u prvom koraku analizirala dva neovisna istraživača. U drugom koraku uspoređene su analize te raspravljene dobivene kategorije. Prikazani rezultati, tj. kategorije dobiveni su u analizama oba istraživača.

Sveobuhvatne obiteljske procjene uglavnom sadrže opise stručnjaka o rizicima i prednostima članova svake obitelji, rezultate korištenja instrumenata socijalnog rada i analizu potreba i mogućih intervencija. U dva SOP-a rizici i prednosti opisani su zajednički za roditelje te ta dokumentacija nije dalje analizirana. Također, iz obrade je isključeno pet SOP-ova koji su se odnosili na obitelji u kojima očevi ne sudjeluju u skrbi za djecu i/ili se ne spominju u dokumentaciji. Stoga je analizirano preostalih 16 Sveobuhvatnih obiteljskih procjena koje sadrže opise stručnjaka, ali se navode i mišljenja očeva ili očuha. Također, uzeti su u obzir i neki tzv. »anegdotalni podaci« kao pokazatelji specifičnog socio-kulturalnog miljea.

Ciljevi analize bili su:

- a) utvrditi na koji način stručnjaci percipiraju očeve iz obitelji u kojima djeca odrastaju u rizičnim okolnostima
- b) koja su očekivanja od očeva prilikom provedbe mjere Nadzora nad izvršenjem roditeljske skrbi.

OBILJEŽJA UZORKA

Socio-demografski podaci o 16 obitelji pokazuju da većina očeva živi s djecom (10), dok u jednoj obitelji očuh živi s djecom. Oni pak koji ne žive s djecom ostvaruju kontakte s djecom (5) te ih troje doprinosi uzdržavanju djece. Podjednak broj roditelja je u braku (5), izvanbračnoj zajednici (5) i razvedenih (6). Prosječna dob očeva je 45 godina. Očevi su, može se reći, u jednakom broju zaposleni (5), povremeno rade (4) i nezaposleni (4). Obrazovni status roditelja poznat je za 13 očeva, od kojih je 4 završilo osnovnu školu, 5 srednju školu, dok 4 oca nisu završila osnovnu školu. Četvrtina očeva kažnjavana je (4), od toga troje prekršajno zbog obiteljskog nasilja. Roditelji u jednoj obitelji kažnjeni su zbog zanemarivanja i zlostavljanja djeteta. U prosjeku se radi o obiteljima s dvoje djece. Sve obitelji žive na području Slavonije. Trećina obitelji (5) korisnici su materijalne pomoći od strane CZSS-a, a za polovinu obitelji (8) u dokumentaciji se navodi da su poremećeni odnosi među roditeljima.

Nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi u većini je obitelji izrečen roditeljima, i majci i ocu (14) dok je u dvije obitelji nadzor izrečen majkama. U trenutku izrade Sveobuhvatnih obiteljskih procjena stručnjaka obitelji su bile 6 do 12 mjeseci uključene u provedbu mjere. Iako se radi o više međusobno povezanih razloga za izricanje NIRS-a, ipak su najučestaliji zanemarivanje djece (posebno odgojno-obrazovno i zdravstveno) (5), zatim sukobi i nasilje u obitelji (3), PUP kod djeteta (2) i kontakti djeteta s ocem (2).

REZULTATI ANALIZE

Dokumentacija sadrži opise stručnjaka koje možemo podijeliti u dvije kategorije: rizici i prednosti očeva. Uz to, stručnjaci opisuju dojmove i komentare samih očeva vezane za život u obitelji i izrečenu mjeru. Rizici, kao i prednosti koje percipiraju stručnjaci socijalne skrbi u

Tablica 1.
Rezultati analize dokumentacije

PERSPEKTIVA STRUČNJAKA	RIZICI		PREDNOSTI	
	PODKATE- GORIJA	PRIMJERI	PODKATE- GORIJA	PRIMJERI
OSOBINE I PONAŠANJA OCA	Nepoželjna ponašanja oca	<i>Alkoholizam i sklonost pijenju Agresivno ponašanje Kaznena djela</i>	Nečinjenje nepoželjnih ponašanja	<i>Ne pije, apstinira od alkohola Nije umiješan u kriminalne radnje</i>
	Slab materijalni status	<i>Nezaposlen, neriješeno stambeno pitanje</i>	Povoljan materijalni status	<i>Zaposlen Trajno riješeno stambeno pitanje</i>
	Odrastanje u rizičnim uvjetima	<i>Povijest nasilja u obitelji</i>	Sudjelovanje u obavljanju kućanskih poslova	<i>Radi po stanu, popravlja</i>
	Osobna neangažiranost	<i>Opća pasivnost, ne pomaže supruzi premda je cijeli dan kod kuće</i>	Osobine oca – pozitivne i poticajne	<i>Sportaš, aktivan u udrugama, razvijene komunikacijske vještine, emocionalno topao, iskren, vrijedan i snalažljiv, odgovoran na radnom mjestu</i>
	Nepoticajne osobine oca	<i>Ljubomoran, neorganiziran, nekritičan, jednostavna ličnost, nerazvijenih komunikacijskih vještina, ne prihvaća odgovornost</i>		
ODNOS PREMA DJECI	Neuključenost u skrb za dijete	<i>Ne bavi se kvalitetno djetetom, česta odsutnost, nema senzibilitet za djetetove potrebe, slabo angažiran u brizi za djecu, nema roditeljskih vještina, s djecom ne zna, skrb prepušta ženi</i>	Briga za dijete	<i>Sina dovodi do i od autobusa, stalno je kod kuće pa nije sam, spreman brinuti o djeci, uključen u izvanškolske aktivnosti djece, održava kontakte, svjestan potrebe djetetovog liječenja, povremeno pomaže mlađem sinu u svladavanju gradiva, izvodi ga u šetnje i kupuje mu igračke</i>
	Površna uključenost u skrb za dijete	<i>Kćerine potrebe u školi shvaća kao nešto prolazno, nema uvida u kćerine izlaske i društvo, ne kontrolira adolescentice, dozvoljava da dovode društvo</i>	Osjećaji prema djetetu	<i>Voli sina, topao prema djetetu, nespremnost na gubitak djece, želja za djecom, emocionalno izuzetno vezan za dječaka</i>
SURADNJA U PROVEDBI NADZORA	Nedovoljna suradnja u provođenju nadzora	<i>Ne poštuje dogovore, ne preuzima svoj dio odgovornosti, pasivno suradan (nije spreman na promjene)</i>	Suradnja s voditeljem nadzora	<i>Gotovo uvijek ispoštuje dogovore s voditeljem nadzora</i>

odnosu na očeve koji se najčešće spominju podijeljeni su u kategorije Osobine i ponašanje oca i Odnos prema djeci (tablica 1.).

U području rizičnih osobina i ponašanja očeva nalazimo: **nepoželjna ponašanja oca, slab materijalni status, odrastanje u rizičnim uvjetima, osobna neangažiranost i nepoticajne osobine oca**. Nepoželjna ponašanja oca u većini slučajeva odnose se na alkoholizam i sklonost pijenju, a manje na agresivna ponašanja. U kategoriji rizičnih odnosa prema djeci ističu se **neuključenost u skrb za dijete i površna uključenost u skrb za dijete**. U području prednosti odnosno poželjnih osobina i ponašanja očeva utvrđeni su: **ne činjenje nepoželjnih ponašanja** (uglavnom ne pijenje), **повољјан materijalni status, sudjelovanje u obavljanju kućanskih poslova i osobine oca – pozitivne i poticajne**. U kategoriji poželjnog odnosa prema djetetu nalazimo oca koji iskazuje **brigu za dijete i osjećaje prema djetetu**. Kvaliteta suradnje u provedbi nadzora također je dio procjene stručnjaka o rizicima i/ili prednostima očeva tako da se kao rizik prepoznaje **nedovoljna suradnja očeva s voditeljem NIRS-a**, odnosno prednost **suradnja s voditeljem NIRS-a**. Zanimljivo je da se na jednom mjestu kao prednost oca navodi spol oca –muško!

Samo u sedam Sveobuhvatnih obiteljskih procjena stručnjaci opisuju dojmove i komentare očeva, što ukazuje na to da se njihov glas rijetko čuje. Najčešće se radi o očevoj verbalizaciji spremnosti na suradnju (*verbalizira želju za skrbi, zabrinutost za dijete i oblici nervoze zbog činjenice da ne viđa dijete kroz duži vremenski period*) te opisivanju njihovih osjećaja u pogledu djece i mogućnosti oduzimanja djece (*otac se osjeća isključenim, strah da bi djeca mogla biti izdvojena, želi zadržati djecu, nezamisliva mu je pomisao da se djeca izuzmu iz obitelji, izričito ponavlja kako ne želi da bilo tko oduzme njegovu djecu*).

Analiza Plana i programa rada Nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi pokazala je da se u polovici njih nalaze opisi zadataka za roditelje. Dakle, u množini su navedeni ili zadaci ili ciljevi koji se žele ostvariti kroz mjeru nadzora, a koji su nespecificirani u pogledu obveza majke i oca. Najčešće se navodi: *Roditelje treba...* ili *Promjene potrebne u roditeljskom ponašanju, partnerskim odnosima, stambeno materijalne prilike*. U Planovima u kojima se navode posebni zadaci za očeve oni se odnose na:

- poticanje/poduzimanje mjera kako bi otac apstinirao od alkohola (*...razgovarati o problemima prekomjernog pijenja i odlaska na liječenje; osvijestiti mu potrebu za trajnom apstinencijom od alkohola*)
- aktivaciju u roditeljskoj ulozi i odgojnim postupcima (*...oca maksimalno uključiti u odgoj djece, raditi da osvijesti potrebu da se više aktivira u poduzimanju bračnih i roditeljskih dužnosti*)
- poticanje bolje osobne organiziranosti (*...poduzeti konkretne mjere – dati mu rok u kojem dužan napraviti upis u gruntovnicu, pratiti odlazak u nadnice, sređivanje osobne dokumentacije, utvrđivanje planova trošenja*).

RASPRAVA

S obzirom da se radi o malom uzorku obitelji te da istraživanje nije unaprijed planirano, prikazani rezultati su ilustrativni i ne omogućuju donošenje generalnih zaključaka, no mogu poslužiti kao podloga za nastavak istraživanja u ovom području i potaknuti promišljanje o položaju očeva prilikom planiranja i provedbe mjera zaštite djece odnosno očeva u socijalnoj skrbi za djecu u Hrvatskoj.

Provedena analiza dokumentacije u svezi provođenja mjere Nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi ukazala je na nekoliko obilježja položaja očeva čija su djeca u sustavu socijalne skrbi u Hrvatskoj. Rizici kod očeva opisuju se kroz nepoželjna ponašanja, loš materijalni status i neangažiranost u brizi za djecu. Prednosti se opisuju kroz prestanak određenih nepoželjnih ponašanja i kroz materijalni status više nego kroz osobine očeva kao roditelja i partnera. Ipak, neke se prednosti oca odnose na brigu o djeci, ali iz opisa postupaka očeva vidljivo je da se uglavnom radi o izražavanju spremnosti za skrb o djetetu i skromnim aktivnostima u pogledu djeteta, odnosno rezultati ukazuju da očevi nisu uključeni u svakodnevnu skrb za dijete. Pri određivanju plana postupanja u obitelji, očevima kao roditeljima ne posvećuje se prikladna pozornost. Naglasak je uglavnom na prestanku određenih ponašanja kod očeva umjesto poticanja roditeljskog ponašanja što ukazuje na nedovoljno uključivanje očeva. Stručnjaci u svojim opisima i planovima više su fokusirani na promjene koje očevi trebaju postići na osobnoj razini nego na aktivaciju u roditeljskoj ulozi. Također, okolnost da su dva slučaja isključena iz daljnje obrade jer stručnjaci nisu mogli/htjeli/znali odvojiti rizike i prednosti očeva od rizika i prednosti majki, te da je pet slučajeva isključeno jer se u njima uopće ne spominje otac (doduše, neki su možda nepoznati, ali bi o tome trebala postojati jasna zabilješka) također ukazuje na tradicionalni pristup ulogama roditelja.

Iako većina djece kojima se bavi socijalna skrb ima oca, muškarci su zapravo odsutni iz intervencija zaštite djece. Površno uključivanje očeva u provedbu mjera zaštite djece ignorira kako potencijalne rizike tako i prednosti za majku i djecu. Priznali to ili ne, u životima djece i njihovih majki postoje očevi koji su brižni, opasni, siromašni, nasilni, snažni, spretni, vrijedni, sposobni, ovisni i imaju niz različitih kvaliteta i mana. Posljedice ignoriranja očeva kreću se od toga da je nesigurno ignorirati ih jer mogu biti opasni za članove obitelji, ali se može i propustiti iskoristiti značajan potencijal za oporavak stanja u obitelji odnosno smanjivanje rizičnih uvjeta u kojima se dijete razvija. Istraživanja otpornosti jasno ukazuju na prednosti za dijete ako se uključe svi mogući odrasli resursi (Gilligan, 1997., prema Daniel i Taylor, 1999.). Čak i ako otac nije primarni skrbnik, može biti značajan izvor podrške za dijete na razne načine, npr. provođenjem slobodnog vremena s njim, jačajući njegovo samopouzdanje, odvođeci dijete široj obitelji, itd.

Djeca su često nesigurna u tome koja je uloga oca u obitelji. Neki očeve-duhove percipiraju kao zastrašujuće i ne-sudjelujuće, a drugi ih romantiziraju kroz njihovo neprisustvo jer će otac kada dođe (ili se zaposli ili se izliječi) zapravo biti **onaj koji će ih spasiti** (Brown i sur.,

2009.). Ono što nedostaje ovdje prikazanom istraživanju jest korisnička perspektiva djece i majki, ali svakako i detaljan uvid u doživljaj samih očeva o svom položaju u socijalnoj skrbi za djecu. Dosadašnja strana istraživanja pokazala su da očevi postaju vidljivi jedino kada skrbe za obitelj kroz stabilan posao i minimalnu skrb o djeci ili kada samostalno preuzimaju odgovornost odnosno majčinsku ulogu (Brown i sur., 2008., prema Brown i sur., 2009.). Stoga bi zanimljivo bilo istražiti kako očevi percipiraju svoju ulogu u obitelji koja se nalazi u tretmanu centra za socijalnu skrb.

Također, značajno je pitanje koji su razlozi takvog položaja očeva u socijalnoj skrbi za djecu te profesionalnog djelovanja socijalnih radnika. Ferguson i Hogan (2004., prema Brown i sur., 2009.) smatraju da osobne povijesti socijalnih radnika kao i njihovo mišljenje o rodu, spolu i roditeljstvu značajno pridonosi nevidljivosti očeva u zaštiti djece. Kako muškarci često predstavljaju rizik za majku i djecu (u vidu nasilja), tako i potencijal muškaraca da zastraše većinom ženske socijalne radnice pridonosi tome da nisu uključeni u proces zaštite djece. Daniel i Taylor (2001., prema Featherstone, 2004.) također potvrđuju kako je upravo strah koji muškarci izazivaju najznačajniji faktor zanemarivanja očeva u praksi socijalnog rada. No, svakako su takvoj situaciji pridonijeli i rani Bowlbyjevi radovi (1951., prema Daniel i Taylor, 1999.) naglašavajući primat majke za razvoj rane privrženosti i skrbništvo, dok su očevi marginalizirani u tradicionalnoj teoriji privrženosti. Suvremena teorija privrženosti jasno ukazuje kako nije važno tko je figura privrženosti, sve dok postoji bar jedna osoba uz koju se dijete može sigurno vezati (Schaffer, 1997., prema Daniel i Taylor, 1999.). Nadalje, socijalni radnici zapravo nisu pripremljeni za rad s očevima, što vjerojatno pridonosi njihovom odbijanju da uključe u svoj rad očeve. Tako je npr. pregled 32 preddiplomska studija socijalnog rada u Kanadi pokazao da manje od 5% kolegija koji se odnose na djecu i rad s obiteljima spominje očeve u bilo kojem kontekstu (Walmsley i sur., 2006., prema Brown i sur., 2009.). No, u proteklih se nekoliko godina to mijenja i objavljeno je nekoliko knjiga o očevima u svezi zaštite djece i zaštite obitelji.

Ovdje prikazani rezultati potvrđuju potrebu za raspravom o očinstvu iz perspektive stručnjaka socijalne skrbi te za promjenom u praksi socijalnog rada. Nedostatak tema o očevima u literaturi općeg socijalnog rada, a tako i u praksi, dobro je dokumentiran (Strug i Wilmore-Schaeffer, 2003., prema Strega i sur., 2008.) i odgovornost je i istraživača i praktičara za promjene koje se trebaju dogoditi. Prilikom obrazovanja socijalnih radnika kolegiji o radu s obiteljima i socijalnoj skrbi za djecu, kao i opći o rodu i spolu u socijalnom radu, trebaju sadržavati informacije o muškarcima i očevima te kako raditi s njima. Neovisno o tome što su očevi s jedne strane često opresori žena i djece s kojima se radi u području zaštite djece, oni su uglavnom istovremeno dio ranjive grupe materijalno i obrazovno depriviranih osoba kojima je nužno posvetiti dodatnu pažnju te kao i žene zahtijevaju pristup primjeren specifičnostima spola. U Hrvatskoj je 2004. godine objavljena knjiga »Rod i spol u psihosocijalnom radu« koja na vrlo praktičan način govori o obilježjima i problemima rada sa ženama i muškarcima te donosi smjernice za rad s obiteljima uvažavajući spolne i rodne specifičnosti (Van Oosten i Van der Vlugt, 2004.).

Ferguson i Hogan (2004., prema Brown i sur., 2009.) smatraju da je promjena potrebna u tri sfere: radnoj kulturi i institucionalnim normama u području zaštite djece, utjecaju osobnih biografija uključujući i mišljenje o spolu, rodu i roditeljstvu i treće, u području obrazovanja socijalnih radnika. Pod tim vidom su na Studijskom centru socijalnog rada nastavnice studija 2003. godine sudjelovale na seminaru koji je imao za cilj senzibilizaciju za pitanja spola i roda u svakodnevnoj praksi socijalnog rada, ali i poticanje ideja za ostvarivanje rodno senzibiliziranog kurikuluma. Po završetku seminara, a u okviru provedbe Bolonjske reforme, studijski program je revidiran te je uključeno pitanje roda i spola u različite kolegije i uveden novi izborni kolegij Rod i socijalni rad.

No, i prije nego što u praksi počnu raditi mladi socijalni radnici koji su se tijekom obrazovanja susretali s pitanjem očinstva u socijalnoj skrbi, profesionalno pravilo u zaštiti djece trebalo bi biti - Ne može i ne smije se bez očeva! Naravno, veća uključenost očeva najkorisnija je ako to i očevi sami smatraju vrijednošću (Lamb i sur., 1986., prema Daniel i Taylor, 1999.).

Nadalje, neosporno je da očevi imaju jedinstvenu i posebnu ulogu u dječjem razvoju i trebaju biti aktivno uključeni u sveobuhvatno obiteljsko procjenjivanje, od procjenjivanja roditelja, sastanaka i obiteljskih konferencija do planiranja i provedbe intervencija kao i korisničke evaluacije. Čak i u slučajevima gdje bi to ugrozilo sigurnost djece i majki, valja pronaći način za rad i uključivanje oca. Ne smiju se prerano niti trajno dići ruke od očeva koji nisu spremni na rad i promjene ili koji su nasilni. Ključno je procjenjivati sve značajne muškarce u životu djeteta na dimenzijama rizika i prednosti bilo da su prisutni u obitelji ili žive negdje drugdje. Model procjenjivanja očeva u radu na zaštiti djece treba temeljiti na spoznajama o širokom rasponu uloga oca, a ciljevi intervencije s ocem trebaju biti eksplicitni i dogovoreni. U knjizi »Pravo djeteta na život u obitelji« (Ajduković i Radočaj, 2008.) stručnjaci mogu pronaći niz suvremenih teoretskih i praktičnih smjernica za rad s obiteljima pod rizikom, a posebno za planiranje i provedbu mjere Nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao rane intervencije, kao i primjere iz hrvatske prakse. Od značajne koristi su i prikazani instrumenti socijalnog rada koji se mogu primjenjivati u različitim trenucima procjenjivanja obitelji, a koji su, gdje god je prikladno, rodno osjetljivi, tj. zasebno se odnose na majku i oca.

ZAKLJUČAK

Kako je zanimljivo rekao Demos (1982.: 425, prema Atkinson i Blackwelder, 1993.): »Očinstvo ima jako dugačku povijest, ali doslovno niti jednog povjesničara«. Od početka osamdesetih do danas, situacija se svakako poboljšala u području razumijevanja očinstva, a posljednjih godina i u području socijalne skrbi za djecu. Očinstvo u 21. stoljeću karakteriziraju četiri socijalna trenda koji su bitno promijenili socijalno kulturalni kontekst u kojem se djeca razvijaju i odrastaju: povećano učešće žena na tržištu rada, češći nedostatak očeva u svakodnevnom životu djece (samohrano roditeljstvo), povećano uključivanje očeva u

dvoroditeljskim obiteljima i kulturalna različitost (Cabreba i sur., 2000.). Navedene promjene odražavaju se i utječu na formiranje prakse socijalnog rada u radu s obiteljima i djecom. Iako je unutar prakse socijalnog rada značajan naglasak na antidiskriminativnoj praksi, očevi su često bili (ponegdje i još uvijek jesu) marginalizirani ili ignorirani u postupcima zaštite djece (Daniel i Taylor, 1999.), a govori se i o provaliji između retorike i realnosti u svezi s tim. Potrebno je razlikovati uloge i spol kao i razotkriti različite, iako preklapajuće, dimenzije očinstva. Intervencije treba planirati tako da se pojasne specifični ciljevi i ponašanja uključenog oca. Za pretpostaviti je da djeca i majke, a ponekad i očevi, zapravo pate kada očevi nisu uopće ili su nedovoljno ili neprikladno uključeni u intervencije. Važno je imati slična ili bolje rečeno, uravnotežena očekivanja od oba roditelja, oslanjajući se na njihove individualne snage i potičući ih na promjene, tako da im se npr. pomogne da budu bolji svakodnevni skrbnici, razvijaju svoje roditeljske vještine, poveća osjećaj odgovornosti za dobrobit cijele obitelji, ali da ne mjere svoju uspješnost samo kroz financijski doprinos obitelji, itd. Pretpostavke koje vrijede za dobru praksu s majkama, naravno vrijede i za osiguravanje pozitivno uključenog oca, a posebno se to odnosi na odnos poštovanja prema korisniku - ocu. Kako navode Dumbrill i Maiter (1997., prema Brown i sur., 2009.), istraživanje je pokazalo značaj slušanja i razumijevanja korisnika, osiguravanje izbora i uključenosti i informiranje korisnika o onome što se događa i namjerava poduzeti. U skladu sa suvremenim pristupima roditeljstvu planovi i programi rada s roditeljima čija djeca odrastaju u obiteljskim okolnostima rizičnima po pravilan razvoj trebali bi biti usmjereni i na obilježja obiteljskog života koja nisu isključivo povezana s majkom i obiteljskom ekonomskom situacijom i to u smjeru uključenosti očeva u obavljanju kućanskih poslova (koji su sada potpuno zanemareni u planiranju intervencije) odnosno uključenosti očeva u zadovoljavanje svih djetetovih potreba (zdravstvenih, obrazovnih, emocionalnih). Prepoznate prednosti oca trebalo bi više iskoristiti u smislu poticanja njihovog samopouzdanja kao očeva, te da ih se educira o značaju koji otac ima za dijete. Osiguravanje elementarnih prava djeteta cilj je intervencije socijalnog rada, no u elementarna prava svakako pripada i pravo na uključenog oca.

LITERATURA:

1. Ajduković, M. & Radočaj, T. (2008). **Pravo djeteta na život u obitelji**. Zagreb: Ured Unicefa za Hrvatsku.
2. Atkinson, M. & Blackwelder, S. (1993). Fathering in the 20th Century. **Journal of Marriage & Family**, 55 (4), 975-986.
3. Brajša, P. (1995). **Očevi gdje ste?** Zagreb: Školske novine.
4. Brown, G. L., McBride, B. A., Shin, N. & Bost, K. K. (2007). Parenting predictors of father-child attachment security: Interactive effects on father involvement and fathering quality. **Fathering**, 5 (3), 197-219.

5. Brown, L., Callahan, M., Strega, S. Walmsley, C. & Dominelli, L. (2009). Manufacturing ghost fathers: The paradox of father presence and absence in child welfare. **Child and Family Social Work**, 14, 25-34.
6. Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. & Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. **Child Development**, 71 (1), 127-136.
7. Cesar, S., Bijelić, N., Kobaš, V. & Hodžić, A. (2004). **Bolje spriječiti nego liječiti: Prevencija nasilja u adolescentskim vezama. Priručnik za edukatore i edukatorice**. Zagreb: CESI.
8. Curran, L. (2003). Social work and fathers: Child support and fathering programs. **Social Work**, 48 (2), 219-227.
9. Daniel, B. & Taylor, J. (1999). The rhetoric versus the reality: A critical perspective on practice with fathers in child care and protection work. **Child and Family Social Work**, 4, 209-220.
10. Featherstone, B. (2004). Father matter: A research review. **Children & Society**, 18, 312-319.
11. Marks, L. & Palkovitz, R. (2004). American fatherhood types: The good, the bad and the uninterested. **Fathering**, 2 (2), 113-129.
12. Shears, J. & Robinson, J. (2005). Fathering attitudes and practices: Influences on children's development. **Child Care in Practice**, 11 (1), 63-79.
13. Strega, S., Fleet, C., Brown, L., Dominelli, L., Callahan, M. & Walmsley, C. (2008). Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. **Children and Youth Services Review**, 30, 705-716.
14. Thompson, L. & Walker, A. J. (1989). Gender in families: Women and men in marriage, work and parenting. **Journal of Marriage and the Family**, 51, 845-871.
15. Van Osten, N. & Van der Vlugt, I. (2004). **Rod i spol u psihosocijalnom radu**. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

Branka Sladović Franz

Vanja Branica

Faculty of Law, University of Zagreb

Department of Social Work

EXPERTS' PERCEPTION OF FATHERS WHO ARE MONITORED FOR PARENTAL CARE

SUMMARY

Optimal development of a child requires an active role and participation of a mother and a father in the parental care, thus benefiting the child. The literature on child-rearing and care increasingly emphasises the importance of a child's attachment to both parents. Greater attention is also paid to fathers and their role in the family life and the so-called »involved« fathers sharing activities and responsibilities with mothers for the child's benefit. But, when referring to children whose development in a family is threatened, social welfare is still very much focused on mothers and their obligations in child care. Therefore, the documentation referring to 16 families that were included in the measure of Supervision over parental care is analysed in order to gain insight in the way the experts in Croatia perceive fathers and what they expect from them during the measure's implementation. It has been concluded that experts describe fathers' advantages and risk factors in the following categories: personal characteristics and behaviour, relationship to children, cooperation in supervision implementation. Work plans and programmes usually provide descriptions of parents' obligations without specifying the roles of fathers and mothers. If specific tasks for fathers are named, they refer to alcohol abstinence, greater involvement in the parental role and improving personal organization skills. Obtained results indicate the need for discussion and improving practice of social care for children with reference to the wide range of roles and possibilities for fathers, estimating their risk factors and advantages and their involvement in interventions.

Key words : experts' perception, fathers, supervision of parental care.